Maastricht in Beeld

Zeven biechtstoelen
van de Sint-Servaas

78

maart 2026

De zeven biechtstoelen van de Sint-Servaas

In de Sint-Servaasbasiliek staan zeven fraaie barokke biechtstoelen. Ze zijn tussen 1695 en 1706 gemaakt door Daniël van Vlierden (Hasselt, 1651-1716). De biechtstoelen waren indertijd gemaakt voor de Dominikanenkerk waar ze tot 1805 gestaan hebben. Die kerk verloor door de Franse bezetter z'n religieuze functie, de biechtstoelen zijn in 1834 gekocht en overgebracht naar de Sint-Servaas.

Daar staan ze, twee in het zuidelijk transept, twee in het noordelijk en drie in verschillende zijkapellen.

De bouw is steeds hetzelfde: in het midden de priesterzetel, aan beide kanten plaats voor de biechteling. Aan weerszijden van de priesterzetel is een groot houtsnijwerk, een afbeelding van bijbelse figuren en heiligen. Een ruime kroonlijst aan de bovenzijde met uitgesneden barokke ornamenten.

Dat er zeven in een kerk staan, geeft aan dat er ooit grote behoefte was aan de biecht, het kon er op tijden erg druk zijn.

Adres: Diverse plaatsen in de Sint-Servaasbasiliek in Maastricht
Wikipedia: https://nl.wikipedia.org/wiki/Biechtstoel

De biecht is gebaseerd op de diepgewortelde angst van de gelovige voor het hiernamaals. Voor wie goed geleefd had was er de hemel, alle anderen, en dat waren veruit de meesten, kwamen in de hel. En omdat iedereen al bij z'n geboorte belast was met de erfzonde, moest men erg z'n best doen om die achterstand in te halen.

Een misstap was gauw begaan en dan was meteen de hemel verkeken. En dat is wel zeer demotiverend. Daarom moest men de misstap kunnen herstellen en dat kon door de biecht en boetedoening, de penitentie. Daar moest wel een gewetensonderzoek en zondebesef aan vooraf gaan. Kortom, een gesprek met een biechtvader.

De biecht bestaat in zekere vorm al vanaf de tweede eeuw. Iedere gelovige moest in de gelegenheid zijn om zijn zonde te belijden in de vorm van een confessie; het bekennen van de zonde. Daar hoorde berouw bij en leidde tot verzoening tegenover god en de gemeenschap.

Maar pas na een sanctie of penitentie. Die werd opgelegd door de geestelijke. De straf kon bestaan uit een gebed als een weesgegroetje of het Onzevader. Of een reeks gebeden als de rozenkrans. Maar ook verplicht op bedevaart of zelfs een kerkelijke ban, excommunicatie, waren mogelijk. Dat laatste werd beschouwd als een zeer zware straf, de zondaar kon nooit meer in de hemel komen.

Na de penitentie verleende de geestelijke absolutie, de vrijspraak en vrede. De formule daarvoor was: "*Ego te absolvo a peccatis tuis in nomine Patris et Filii et Spiritus Sancti. Amen.*" "Ik ontsla u van uw zonden in de Naam van de Vader en de Zoon en de Heilige Geest. Amen."

De gelovige zocht de biechtvader op om te biechten, waar die ook was. Na het Concilie van Trente (Trente, Oostenrijk, 1545-1563) werden de biechtstoelen geïntroduceerd. Vaste plekken in de kerk.

Biechtstoelen zijn kasten die bestaan uit twee of drie delen. In een deel zit de biechtvader, een geestelijke die bevoegd is om de biecht af te nemen; vaak een priester. In het andere deel (of delen) dient de biechteling te knielen. Die vertelt aan de biechtvader op welke manier hij gezondigd heeft, de belijdenis. De biechtvader legt dan de penitentie op, de strafmaatregel. Vaak is er sprake van een gesprek met tips en goede raad. Motivatie vraagt immers onderhoud.

Tussen de biechteling en de priester zit een deurtje, de priester kon het open en dicht doen. Aan des biechters kant met houtsnijwerk, deze heeft de indeling van een windroos. Of is het een moreel kompas? Er doorheen kijken was nauwelijks mogelijk. Voor de deuropeningen hingen gordijnen. Zo kon er anoniem gebiecht worden. De biecht was immers geheim.

Op zeven plaatsen in de kerk staan de biechtstoelen:
1 en 2 in het noorder transept,
3 en 4 in het zuider transept,
5 in de Sint-Jozefkapel,
6 in de Kapel van Onze-Lieve-Vrouw van Smarten
7 in de Kapel van de Heilige Bisschoppen van Maastricht.
Ik laat de biechtstoelen in deze volgorde zien.

De opbouw is bij alle zeven dezelfde, drie delen, in het midden de plaats voor de priester. Twee ronde pilaren aan de buitenkant en twee vierkante daartussen met de uitspringende beelden. De pilaren dragen de kroonlijst met daarop een segmentvormig fronton. In verschillende frontons zit een wapenschild gevat in rocaille. De uitzondering is nummer 5, daar bestaat de kroon uit voluten.

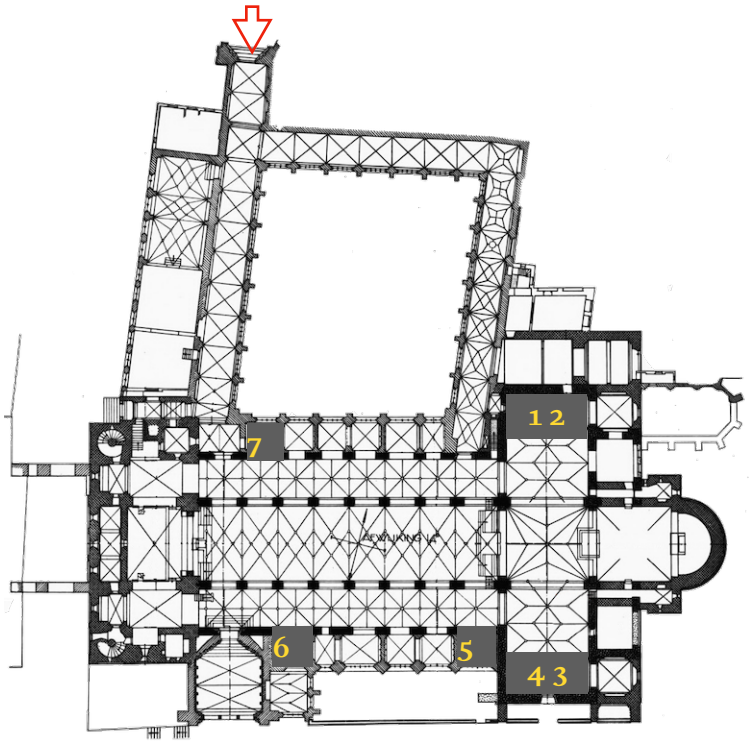

Daniël van Vlierden was beeldsnijder, maar hij maakte ook meubels en werken in steen. Hij werkte vaak samen met schrijnwerker Jan Caproens uit Tongeren, Jan Rutten uit Sint-Truiden en Tilman Jansen uit Hasselt. Tussen 1695 en 1706 maakte Daniël de zeven biechtstoelen. Naast het beeld van Koning David (stoel 6) staat zijn signatuur: D.V.VLIERDEN.FECIT.HASSELEN. Het was de laatste biechtstoel van deze opdracht en het was alsof hij daarmee zijn werk signeerde en afsloot.

Nummer 1. In de deur zien we de haan (die drie keer kraaide) en werktuigen waarmee Jezus is gemarteld: het kruis, de gesel, de lans met spons en de spies. De beelden staan onder grote schelpen, ze stellen Christus en de apostel Petrus voor. Petrus die Christus verloochende voordat de haan drie keer kraaide.

2 In de deur zien we een schedel, een roe en een kat-met-negen-staarten: strafwerktuigen. De beelden stellen de heilige Hiëronymus en Maria van Egypte voor.

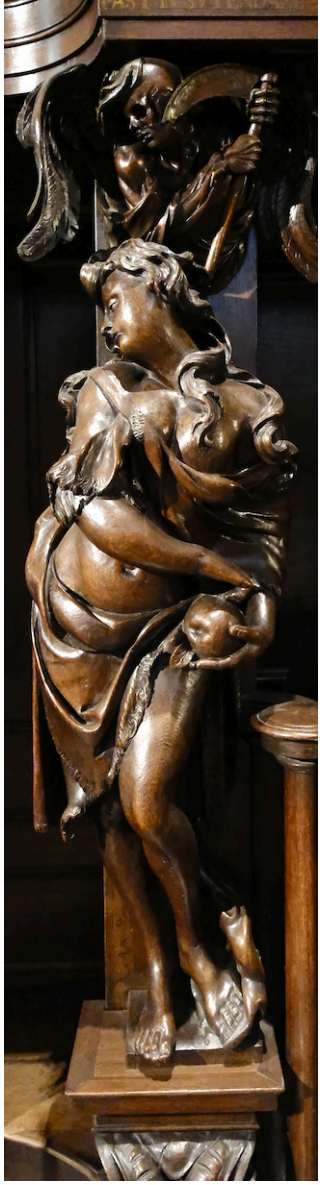

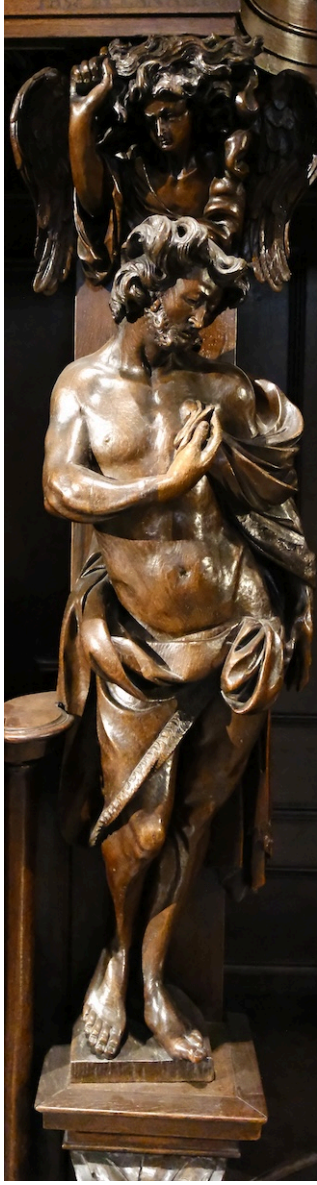

3 In de deur zien we de hof van Eden met weelderig groen en de slang van Eva. Ook zien we het beeld van een wulpse Eva, ze heeft de appel in haar hand. Maar haar rondingen zijn niets dan ijdelheid, de engel met de zeis zweeft al boven haar: *memento mori*. Naast haar Adam, zijn kostuum is deels bedekt.

4 In de deur zwaarden, messen en roeden om zwaar mee te straffen. En de beelden van de apostelen Petrus met boekrol en Paulus met zwaard. Boven hen engelen of putti.

5 De afwijkende kroonlijst, de fronton ontbreekt. En een laaiend vuur, de rook slaat er vanaf. De gebeeldhouwde figuren zijn Sint-Dominicus en paus Pius V.

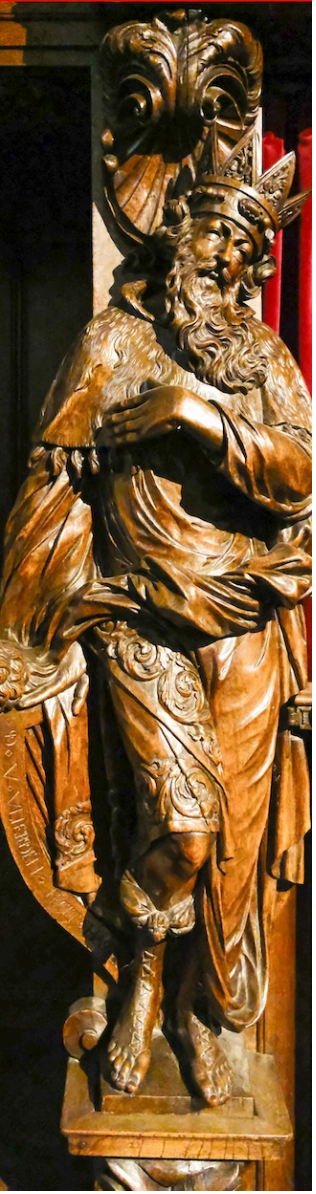

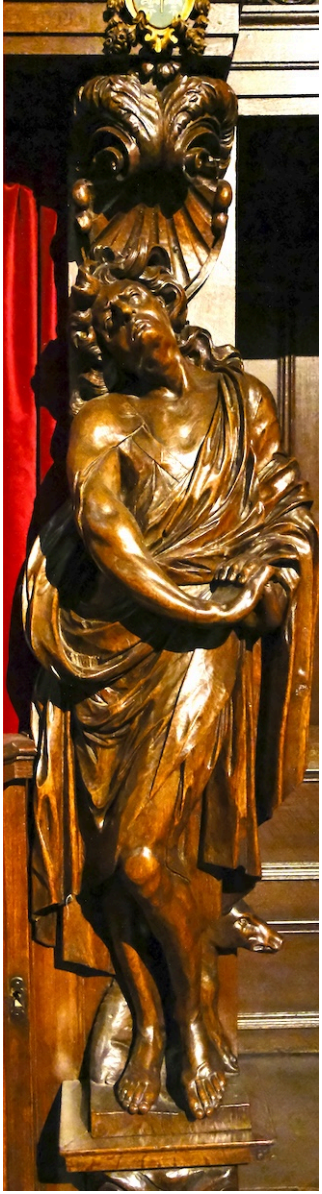

6 Links is Koning David uitgebeeld, naast hem z'n harp (met daarin de signatuur van Daniël van Vlierden. Rechts Batseba met achter haar een everzwijn, het symbool van het overspel van haar en Koning David. In het deurtje een doodshoofd, een zwaard en een roe. Wie niet horen wil, moet maar voelen.

7 De man met het lam is Johannes de Doper. Het lam is de Agnus Dei, het Lam Gods. De vrouw is Maria Magdalena. Ze heeft tranen rond haar ogen en die staan symbool voor de boetedoening en dus voor de biecht. En in de deur symbolen voor straf en boete. Ik zie een kruis, een lint en een miskelk.

Bij verschillende biechtstoelen staan namen vermeld. Geschilderd. Van pastoors van dorpen ten westen van Maastricht. We zien ondermeer R.D. Iacobvs Eyben, past in Svtendael, R.D. Ioannes Wylens(?), past. in Lanaken en R.D. Petrvs Brvyns, pastor in Neeroeteren. Ook bovenin de bekroning zitten namen en wapenschilden. Aangezien de biechtstoelen voor de dominicanen waren gemaakt, waren deze geestelijken misschien ook dominicanen. Of rectoren, externe priesters. Of misschien hadden ze financieel bijgedragen in ruil voor deze vermelding.

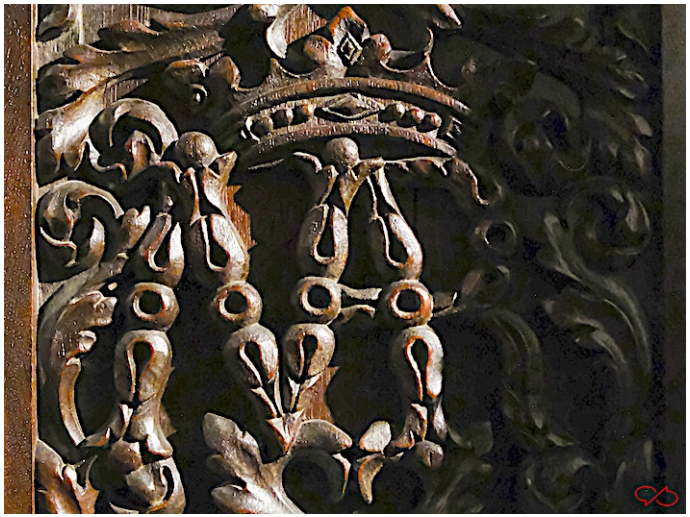

En op tal van plaatsen wapenschilden en initialen. In de bovenste foto in het hart in de fries. Boven het hart is een kroon en aan weerszijden een putti. En in een tussendeurtje ook initialen met kroon. Was het misschien een vorm van sponsoring?

We zien in allerlei details attributen als het kruis, een haan, de appel, de slang, zwaarden, messen, geselroeden, tranen of neerwaardse blik, een hart, een schedel of brandende symbolen. Samen noemen we dat de iconografie en die hebben hier een grote samenhang: biecht, penitentie, verzoening, waarschuwing. Door juist deze voorbeelden visueel te benadrukken, is de opvoedkundige werking groot, ook voor wie niet kon lezen. Al is de symboliek voor ons wat moeilijk, de achttiende eeuwers begrepen het meteen.

Alle beelden zijn met blote voeten. Barrevoetse boetedoening.

We kijken nog even naar de ziel die Daniël van Vlierden in z'n werken heeft gelegd. Een onbekende ambachtsman, maar de details en de uitvoering zijn van prachtige rijkdom en schoonheid. Fijn uitgewerkte friezen, karakteristieke koppen, sierlijke plooien. Deze biechtstoelen zijn prachtige voorbeelden van religieuze kunst in het Maasgebied rond 1700.

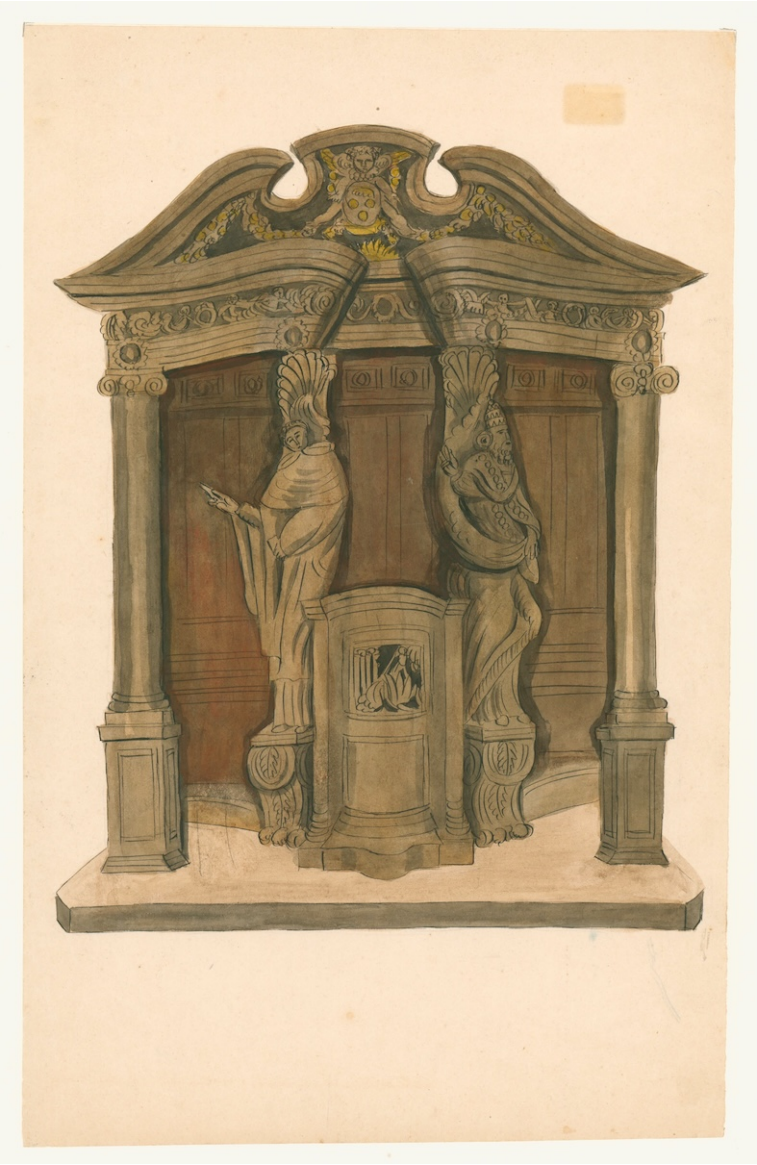

De zeven biechtstoelen waren dus ooit bedoeld voor de Dominicanenkerk. Daar stonden ze waarschijnlijk in nissen tegen de muur met lange banken ertussen voor de biechtelingen. Achter de banken zouden lambrizeringen zijn geweest. Op die manier vormden de stoelen een mooi samenhangend beeld.

In de nieuwe situatie in de Sint-Servaasbasiliek kon er geen sprake meer zijn van deze opzet, de stoelen werden verspreid en daarmee verdween ook de samenhang. Wat rest zijn zeven fraaie biechtstoelen met in schitterende beeldtaal zonde, berouw, belijdenis, vergeving, boete en verzoening.

We kijken tot slot even over de schouder van Philppe van Gulpen. Hij heeft twee biechtstoelen getekend, het zijn nummers 5 en 6. Opvallend is bij nummer 5 de froton bovenop, die is bij de huidige verdwenen.

Op deze tekening, ook van Philippe van Gulpen, zien we de *Chapelle de Ste. Philomène,* een van de noordelijke zijkapellen met daarin stoel nummer 1. Die stond ooit op deze plek.

Het kan zijn dat Philippe alle biechtstoelen heeft getekend, in de collectie Noordaa heb ik alleen deze gevonden.

Tekeningen:
HCL, Collectie Ch. H. Van der Noordaa;
CVDN 143, ca. 1840;
CVDN 139, ca. 1840;
CVDN 91, 1835

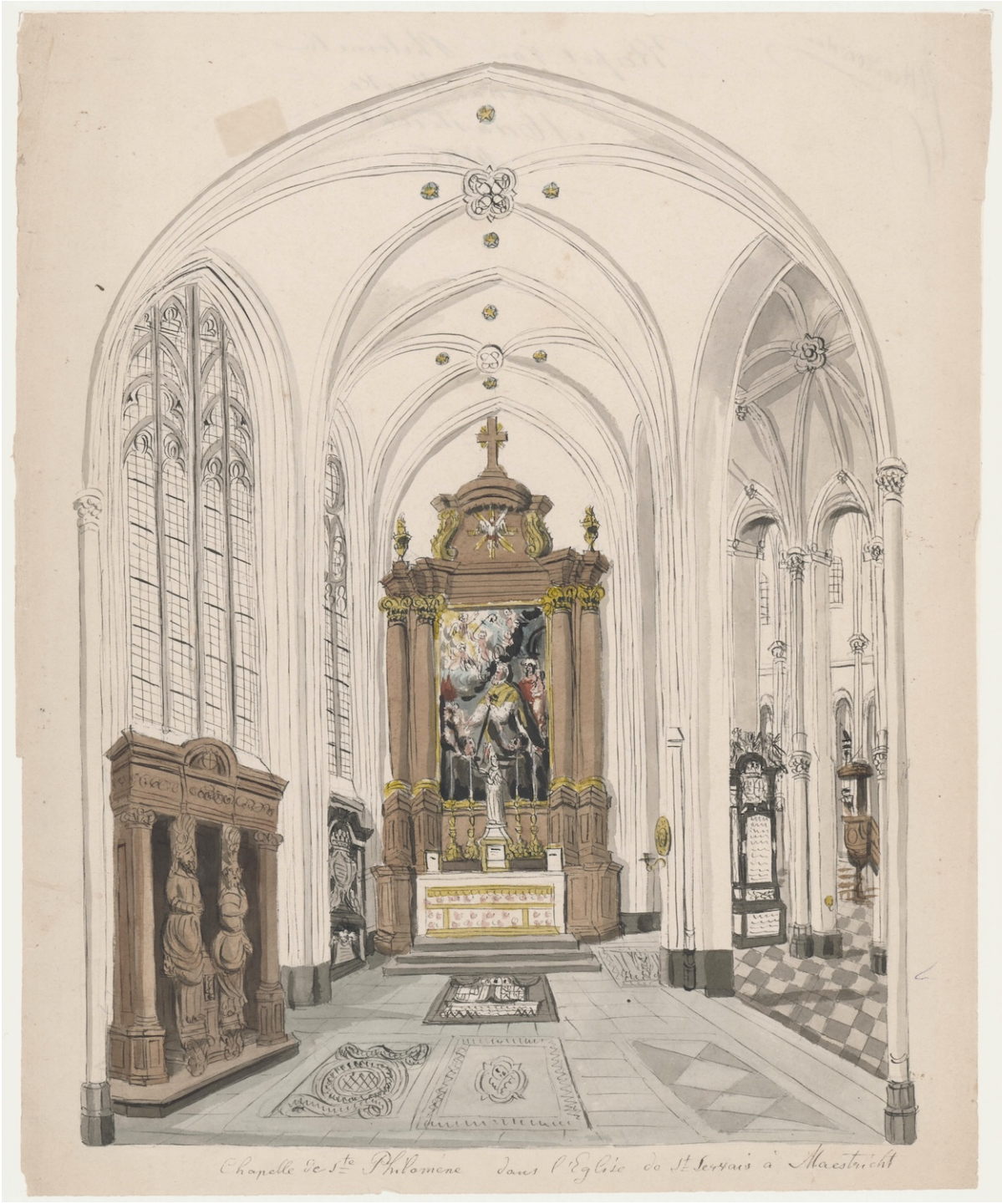

Maastricht in Beeld kortweg MiB

MiB is een fotomagazine voor liefhebbers van de stad Maastricht. De opzet is simpel: interessante onderwerpen, behoorlijke foto's, korte stukken tekst met wat uitleg en achtergronden en een nette layout.

Dit magazine is gratis en komt uit de Boekenkast van Peter Scheele: https:pjscheele.nl

Ik wens u veel kijk- en leesplezier.

Peter Scheele

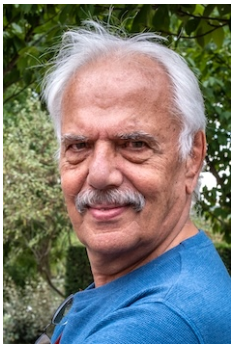

Colofon
Camera: Fujifilm X-E5 + Sigma 17-40 DC ART
Bewerking: Adobe Lightroom Classic 15.2
Opmaak: Apple Pages 15.1
Font: Odile Light van Kontour
Foto's, tekst en opmaak: Peter Scheele